

סקירת ספרות – דוגמה 1

(עיקר הבעיה: במקומות ציבוריים רבים בישראל אין דפיברילטורים (ציוד החיאה) במקום נגיש או שהם אינם נמצאים בכלל, וזאת למרות שעל פי החוק, חובה על כל מקום ציבורי המונה יותר ממאה וחמישים איש להחזיק דפיברילטור במקום נגיש בו יוכלו להשתמש במהירות במידת הצורך)

מבוא - המצב החוקי

על פי החוק, חובה על כל מקום ציבורי המונה יותר ממאה וחמישים איש להחזיק דפיברילטור במקום נגיש בו יוכלו להשתמש במהירות במידת הצורך. כדי להציג את הבעיה בצורה מסודרת בדקנו תחילה את המצב החוקי הרלוונטי:

ב-31.12.2007 חוקקה כנסת ישראל את חוק הצבת מכשירי החיאה במקומות ציבוריים (התשס"ח - 2007)¹ המכונה "חוק הדפיברילטורים", המחייב את הצבתם של דפיברילטורים – מכשירים המיועדים להצלת חייהם של אנשים שלקו בדום לב, חוו מצב של פרפור חדרים או הפרעת קצב – במקומות הומי אדם. על פי החוק, בעליו של כל מקום ציבורי שיכול להכיל 500 איש ומעלה, חייב לדאוג להצבתו של דפיברילטור במקום. מקומות ציבוריים הנכללים בהגדרה הם מקומות בהם יכולים להימצא מעל 500 איש בכל רגע נתון, כגון: בתי אבות, בתי חולים, בתי מלון, שדות תעופה בתי ספר ועוד, כפי שמפורט גם בתקנות שהתקין שר הבריאות.² למדנו כי החוק כולל, מלבד ההנחיה על הימצאותו של דפיברילטור, גם הוראה לכל בעל עסק העומד בקריטריונים שפורטו לעבור קורס החיאה בסיסי. בחוק מפורטות גם הסנקציות שיופעלו על אדם שלא יקיים את החוק-קנסות שסכומם עולה במקרה בו העבירה היא עבירה חוזרת. עלות המכשיר נמוכה בהרבה מסכום הקנס וכך מנסים לדרבן את בעלי העסקים להציב את המכשיר בבית העסק שלהם. במקביל, גילינו שמחלות לב הן בין הגורמים השכיחים ביותר למוות בעולם המערבי³ ובכללו גם בישראל, ושימוש בדפיברילטור הוא הדרך היעילה ביותר להצלת אדם הלוקה באחת מהתקפים אלו, ומשום כך נחקק "חוק הדפיברילטורים".

השוואה בינלאומית

לפני שניגשנו לבחון את המצב כאן בדקנו מה מקובל במדינות העולם בתחום הזה. מסקירה שנערכה ע"י צוות חוקרים מאתר CDC⁴, נמצא כי ביותר מחמישים מדינות ישנו חוק כתוב רשמי המחייב הצבת דפיברילטורים במקומות ציבוריים. כל הסטטיסטיקות והמחקרים מראים על יעילותו הרבה ביותר של הדפיברילטור: בעוד אדם שחווה אירוע לבבי ללא טיפול מתאים וללא

¹ (2013). חוק הצבת מכשירי החיאה במקומות ציבוריים, התשס"ח-2008, Retrieved February 10, 2014, from <https://www.osh.org.il/uploadfiles/2170.pdf>.

² "תקנות הצבת מכשירי החיאה במקומות ציבוריים - משרד הבריאות." 2014. 1 Sep. 2015. <<http://www.health.gov.il/LegislationLibrary/Klali07.pdf>>

³ (2009). בריאות - הכי 7 nrg - סיבות המוות הכי נפוצות בעולם - מעריב. Retrieved February 10, 2014, from <http://www.nrg.co.il/online/29/ART1/772/088.html>.

⁴ Gilchrist, S., Schieb, L., Mukhtar, Q., Valderrama, A., Yoon, P., Sasson, C., et al. (2012). A summary of public access defibrillation laws, United States, 2010. *Preventing chronic disease*, 9.

דפיברילטור יש כ-10% הישרדות, וסיכויי להישרדות ללא פגיעות היקפיות נמוכים אף יותר, הרי שאדם שחווה את אותו אירוע בדיוק אבל טופל בדפיברילטור תוך דקה מזמן האירוע יש 95% אחוזי הישרדות.

המצב בפועל

למרות שמאז שנחקק החוק להצבת דפיברילטורים במקומות הומי אדם חלפו כ-6 שנים, הרי שבפועל הוא מיושם באופן חלקי בלבד. במקומות מסוימים המכשירים אכן מותקנים ובעליהם או אנשים מטעמם עברו את ההכשרות הייעודיות שמאפשרות את הפעלתם באופן בטוח, אולם במקומות רבים אחרים או שהמכשירים מותקנים אך בעליהם לא עברו את ההכשרה ולא נמצא בסביבה אדם היכול לתפעלם, או שהמכשירים לא מותקנים כלל.

דוגמאות לנחיצותו של המכשיר מצאנו בכמה כתבות :

הראשונה היא כתבה מראשית שנת 2014 אשר מתארת תלמידה שלקתה בדום לב בבית הספר ונפטרה⁵, דבר שהיה יכול להימנע במידה והיה במוסד דפיברילטור. אמה של התלמידה מתארת בכתבה כי החוק לא מיושם, ולמרות שישנם בתי ספר שרכשו את המכשיר מכספם, הרי שהם מיעוט. האם מוסיפה ומתארת את המאבק שלה בנושא על מנת שמקרים עתידיים יימנעו, אשר כלל מפגש עם שרת הבריאות, יעל גרמן.

בכתבה נוספת שכותרתה "למה חוק מכשירי החייאה במקומות ציבוריים תקוע?"⁶ נכתב כי למרות שהחוק נחקק כבר ב-2008 הוא כלל לא נאכף, ולכן במקומות ציבוריים רבים אין נגישות לדפיברילטורים ואין אנשים המוסמכים לשימוש במכשיר. הכשל הזה גבה חיים רבים וגרם לפגיעות רבות שהיו יכולות להימנע, לו הייתה אכיפה מתאימה של החוק בשטח. בכתבה צוטטו דבריו של פרופ' רוט-מנהל היחידה לטיפול נמרץ לב במרכז הרפואי תל אביב (איכילוב) היוצא נגד התופעה ומספר על שני גברים בני כ-57 שהתמוטטו שניהם במקומות ציבוריים ולא זכו לטיפול הולם עקב העדר ציוד מתאים, אחד בחדר הכושר והשני בתיאטרון הקאמרי. בשני המקומות לא היו דפיברילטורים ובנס שהו שם באותו הזמן אנשים המתורגלים בביצוע החייאות וחייהם של הגברים ניצלו, אבל הסיכוי שהם יסבלו מפגיעות מוחיות רבות גבוה, דבר שהיה יכול להימנע לפי דבריו של פרופ' רוט, לו רק היה במקום דפיברילטור. לפי דבריו, הכשל נגרם בעיקר בעקבות העובדה שמשרד התמי"ת לא קבע עדיין תקנות שיעגנו את החוק באופן סופי ולכן ביצעו מתעבב.

הקשר אזרחי

הבעיה המתוארת לעיל פוגעת בעיקר בזכות לחיי, לביטחון ולשלמות הגוף⁷: זכותו של כל אדם להיות מוגן מפגיעה בחייו או בגופו, אשר מתורגמת לחובת המדינה להגן על ביטחון אזרחיה באמצעות הגופים והרשויות השונות המרכיבים אותה. ראינו שהימצאות דפיברילטור יכולה להציל חיים ולמנוע פגיעות רבות. זכות משיקה היא הזכות לבריאות, שהיא אחת מן הזכויות החברתיות אשר מחייבת את המדינה להגיש טיפול רפואי לאדם שנפצע או סובל ממחלה. בהקשר

⁵ ynet "מכשיר החייאה בבית הספר היה מציל את בר" - בריאות. 2014. 1. Sep. 2015
<<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4476278,00.html>>

⁶ ynet "למה חוק מכשירי החייאה במקומות ציבוריים תקוע?" - בריאות. 2011. 27. Jan. 2014
<<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4051227,00.html>>

⁷ (2010). זכויות אדם. Retrieved February 10, 2014, from <http://www1.amalnet.k12.il/amalb/profession/ezra/DocLib3/%D7%96%D7%9B%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA%20%D7%90%D7%93%D7%9D.pdf>.

שלנו, זכות זו נפגעת מכיוון שבפועל המדינה לא אוכפת את ביצוע החוק ואדם שסובל ממחלת לב עלול שלא לקבל את הטיפול לו הוא זקוק.

בינתיים, שני משרדי ממשלה שונים - משרד התמ"ת (הכלכלה) ומשרד הבריאות עוסקים בהעברת האחריות מאחד לשני, וכך התקנות אינן מלאות ולא נאכפות, ואנשים נוספים פשוט ממשיכים להיפגע.

סיכום

בסקירה זו הראינו כי מכיוון שהמדינה מחוייבת להגן על בריאות אזרחיה ושלמות גופם, יצא חוק שדורש הימצאות דפריבילטור בכל מקום ציבורי. יחד עם זאת, החוק לא נאכף כראוי וזכותם של האזרחים נפגעת משום שהם נמצאים בסיכון מוגבר לפגיעה.

להבנתנו, הדבר קורה כתוצאה מכך שאין פיקוח מסודר על יישום החוק ותיאום בין המשרדים המתאימים, וכך יוצא שאנשים שמועדים לחוות דום לב עלולים למצוא את עצמם ללא מענה מיידית מספק למצבם. כרגע לא ברור לאן נושבת הרוח והאם ינסו בכל זאת להקים גוף שיפקח על הציות לו, ולכן כדאי מאוד שאנשים שלוקים בלבם יעשו כל שביכולתם כדי לדאוג לעצמם.

ברצוננו לבחון עוד היבטים של בעיה אזרחית זו ולנסות ולהביא לשיפור המצב, ולשם כך נצא לשטח על מנת לאסוף מידע על הימצאות דפריבילטורים במקומות ציבוריים הסמוכים לאזור מגורינו.